

Fakulti Seni Gunaan Dan Kreatif

ADAT PERKAHWINAN MELAYU DAHULU DAN SEKARANG

MOHD AFIQ BIN MAHMUD (37053)

**Ijazah Sarjana Muda Seni Gunaan Dengan Kepujian
(Pengurusan Seni)
2016**

Adat Perkahwinan Melayu Dahulu Dan Sekarang

Mohd Afiq Bin Mahmud

Projek ini merupakan salah satu keperluan untuk
Ijazah Sarjana Seni Gunaan dengan Kepujian
(Pengurusan Seni)

Fakulti Seni Gunaan dan Kreatif
UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK
2016

UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK

Grade: _____

Please tick (✓)

Final Year Project Report

Masters

PhD

DECLARATION OF ORIGINAL WORK

This declaration is made on the.....day of.....2016.

Student's Declaration:

I **MOHD AFIQ BIN MAHMUD, 37053, FAKULTI SENI GUNAAN DAN KREATIF**.....hereby declare that the work entitled **ADAT PERKAHWINAN MELAYU DAHULU DAN SEKARANG**.....

.....is my original work. I have not copied from any other students' work or from any other sources except where due reference or acknowledgement is made explicitly in the text, nor has any part been written for me by another person.

_____
Date submitted

MOHD AFIQ BIN MAHMUD (37053)
Name of the student (Matric No.)

Supervisor's Declaration:

I **DR ANNA DURIN**..... hereby certifies that the work entitle..... **ADAT PERKAHWINAN MELAYU DAHULU DAN SEKARANG**.....

..... was prepared by the above named student, and was submitted to the "FACULTY" as a * partial/~~full~~ fulfillment for the conferment of **IJAZAH SARJANA MUDA SENI GUNAAN DENGAN KEPUJIAN (PENGURUSAN SENI)**.....and the aforementioned work, to the best of my knowledge, is the said student's work.

Received for examination by: **DR ANNA DURIN** _____ Date: _____

I declare that Project/Thesis is classified as (Please tick (√)):

- CONFIDENTIAL** (Contains confidential information under the Official Secret Act 1972)*
 RESTRICTED (Contains restricted information as specified by the organisation where research was done)*
 OPEN ACCESS

Validation of Project/Thesis

I therefore duly affirmed with free consent and willingness declare that this said Project/Thesis shall be placed officially in the Centre for Academic Information Services with the abiding interest and rights as follows:

- This Project/Thesis is the sole legal property of Universiti Malaysia Sarawak (UNIMAS).
- The Centre for Academic Information Services has the lawful right to make copies for the purpose of academic and research only and not for other purpose.
- The Centre for Academic Information Services has the lawful right to digitalise the content for the Local Content Database.
- The Centre for Academic Information Services has the lawful right to make copies of the Project/Thesis for academic exchange between Higher Learning Institute.
- No dispute or any claim shall arise from the student itself neither third party on this Project/Thesis once it becomes the sole property of UNIMAS.
- This Project/Thesis or any material, data and information related to it shall not be distributed, published or disclosed to any party by the student except with UNIMAS permission.

Student signature _____

Supervisor signature: _____

Current Address:

**325, Lorong 7, Taman Intan Mas 3,
36000, Teluk Intan ,
Perak.**

Notes: * If the Project/Thesis is **CONFIDENTIAL** or **RESTRICTED**, please attach together as annexure a letter from the organisation with the period and reasons of confidentiality and restriction.

[The instrument is duly prepared by The Centre for Academic Information Services]

Projek bertajuk “**Adat Perkahwinan Melayu Dahlu Dan Sekarang**” telah disediakan oleh **Mohd Afiq Bin Mahmud** dan telah diserahkan kepada Fakulti Seni Gunaan dan Kreatif sebagai memenuhi syarat untuk Ijazah Sarjana Muda Seni Gunaan dengan Kepujian (**Pengurusan Seni**).

Diterima untuk diperiksa oleh:

_____
(Dr Anna Durin)

Tarikh: _____

PENGAKUAN

Saya mengaku bahawa tiada bahagian daripada penyelidikan yang di pameran dalam Penyelidikan dan Projek Tahun Akhir ini telah digunakan sebagai bahan sokongan untuk sesuatu ijazah atau kelulusan sama ada kepada universiti ini atau institut pengajian tinggi (IPT) lain.

Yang Benar,

(MOHD AFIQ BIN MAHMUD)

37053

Program Pengurusan Seni

PENGHARGAAN

Syukur kepada Tuhan dengan berkatNya saya dapat menyempurnakan kajian mengenai adat perkahwinan Melayu Dahulu dan Sekarang. Jutaan terima kasih kepada penyelia Projek Tahun Akhir saya yang amat saya kasihi Dr Anna Durin kerana telah membimbing dan memberi tunjuk ajar selama saya menjalankan kajian sehingga proses penjilidan kajian. Tanpa bimbingan beliau, kajian ini tidak akan berhasil dengan jayanya. Kesabaran dan ketekunan beliau dalam membimbing saya amatlah saya hargai. Beliau sentiasa bersemangat dalam mendidik saya dan sudi meluangkan masa tanpa mengira waktu.

Ribuan terima kasih juga diucapkan kepada ahli keluarga saya terutamanya ibu bapa saya yang telah menyokong saya selama saya menjalankan kajian. Nasihat ibu bapa telah memberi dorongan kepada saya untuk lebih tekun dalam menjalankan kajian. Begitu juga, adik beradik saya yang sentiasa memberi sokongan moral.

Akhir sekali kepada rakan seperjuangan program pengurusan seni saya mengucapkan jutaan terima kasih kerana anda semua merupakan motivasi kepada saya agar saya sentiasa bersemangat dalam menyiapkan Projek Tahun Akhir ini. Terima kasih kepada anda semua. Terima Kasih juga kepada informan saya iaitu en. Uddin dan Puan Asyikin.

Sekian. Terima Kasih.

ABSTRAK

Penyelidikan ini dijalankan untuk mengenalpasti aturcara tradisi adat perkahwinan Melayu tradisional dan moden di Kota Samarahan, Sarawak. Metodologi penyelidikan adalah kaedah kualitatif iaitu pemerhatian temubual dan dokumentasi. Hasil dapatan kajian didapati terdapat perbezaan yang tradisional dan moden. Perbezaannya seperti material baju pengantin dan pengurusan semasa hari persandingan.

ABSTRACT

This research program is to identify the indigenous tradition of modern and traditional Malay wedding in Kota Samarahan, Sarawak. The research methodology was qualitative methods of observation interviews and documentation. The findings showed that there were differences of traditional and modern. The difference is like a wedding dress material and management during the wedding day.

BORANG PENGAKUAN PELAJAR

PENGHARGAAN

ABSTRAK

BAB SATU : PENGENALAN KESELURUHAN

1.1	Pendahuluan Kajian	2
1.2	Latar Belakang Kajian	3
1.3	Kronologi Adat Perkahwinan Melayu	4
1.4	Majlis- Majlis	12
1.5	Hipotesis	14
1.6	Permasalahan Kajian	16
1.7	Objektif Kajian	17
1.8	Persoalan Kajian	19
1.9	Kerangka Kerja	21
1.9.1	Rangka Kerja Kajian	22
1.10	Skop Kajian	23
1.11	Kepentingan Kajian	24
1.12	Rumusan	25

BAB DUA : KAJIAN LITERATUR

2.1	Pengenalan	26
2.2	Hasil Kajian Lepas	35
2.3	Rumusan	36

BAB TIGA : METODOLOGI PENYELIDIKAN

3.1	Pengenalan	37
3.2	Reka Bentuk Kajian	38
3.2.1	Kaedah Primer	39
3.2.2	Kaedah Sekunder	40
3.3	Informan	41
3.4	Analisis Data	42
3.5	Rumusan	43

BAB EMPAT : ANALISIS DATA DAN DAPATAN KAJIAN

4.1	Pengenalan	44
4.2	Penganalisaan Data	48
4.3	Konsep Adat Perkahwinan Melayu	59
4.4	Sistem Pengurusan	68
4.5	Pemeliharaan Adat Perkahwinan Melayu	69
4.6	Rumusan	70

BAB LIMA : KESIMPULAN DAN CADANGAN KAJIAN

5.1	Pengenalan	76
5.2	Rumusan Keseluruhan Bab	77
5.3	Cadangan Kajian	78
5.4	Cadangan Pengkaji Akan Datang	79
5.5	Rumusan	80

RUJUKAN

82

LAMPIRAN

BAB 1

Adat Perkahwinan Melayu Dahulu Dan Sekarang

1.1 Pendahuluan Kajian

Bab ini menerangkan tentang pengenalan yang merangkumi latar belakang kajian, objektif kajian, persoalan kajian, kenyataan masalah, rangka kerja kajian, dan kepentingan kajian. Sebelum meneruskan ke dasar pengkajian, adalah lebih wajar diuraikan terlebih dahulu tentang definisi di sebaliknya istilah “adat”. H.M. Sidin dalam kajiannya mengenai “adat” bermaksud suatu kebiasaan dari suatu perbuatan yang diulang-ulang dan telah diterima oleh masyarakat sebagai suatu peraturan hidup yang mesti dipatuhi. Hal ini menunjukkan bahawa adat merupakan suatu perbuatan ataupun amalan yang telah diterima umum oleh sesuatu komuniti dan juga boleh dikatakan sebagai sesuatu gaya hidup sesuatu masyarakat.

Adat boleh dikategorikan dalam tiga bahagian iaitu adat sebenar adat, adat diperadat dan adat dibuat-buat. Dari tiga jenis bahagian adat tersebut, hanya adat sebenar adat yang merupakan jenis adat yang tulen dan yang telah lama berakar umbi dalam kehidupan masyarakat Melayu sehingga kini. Hal ini dapat difahami dengan lebih jelas jika pengertian adat sebenar adat dikaji. Adat sebenar adat secara mudahnya membawa pengertian bernegara dan berkerajaan sendiri, beradat dan berlembaga sendiri, berundang-undang keadilan dan berkerajaan sendiri, beragama dan berkebudayaan sendiri.

Perkahwinan pula membawa maksud ikatan antara dua pasangan yang bukan muhrim antara lelaki dan perempuan. Perkahwinan daripada sudut Islam ialah apabila pihak lelaki dan wanita mengahad nikah. Perkahwinan daripada sudut masyarakat Melayu pula merupakan ikatan perkahwinan yang memerlukan adat turun temurun sebelum melaksanakan akad nikah. Jelaslah bahawa adat perkahwinan merupakan satu titik permulaan yang penting dalam masyarakat Melayu dulu dan kini.

Adat perkahwinan Melayu di Malaysia sememangnya menarik dan kreatif. Hal ini demikian kerana adat budaya Melayu terutamanya adat perkahwinan mempunyai pengaruh luar. Adat perkahwinan Melayu dipengaruhi oleh agama dan sesuatu budaya luar. Antara pengaruh yang diterapkan dalam adat Melayu seperti agama Islam, Hinddu Buddha, Kristian.

Adat perkahwinan Melayu dapat diklasifikasikan kepada dua iaitu adat perkahwinan Melayu Dahuludan sekarang. Adat perkahwinan Melayu sememangnya mempunyai banyak pengaruh luar seperti adat perkahwinan dalam Hinddu Buddha, Islam, dan Kristian. Pengaruh luar ini telah membawa satu perubahan yang besar dalam adat perkahwinan Melayu dalam masyarakat setempat di sesetengah tempat seperti Melaka pada masa tersebut.

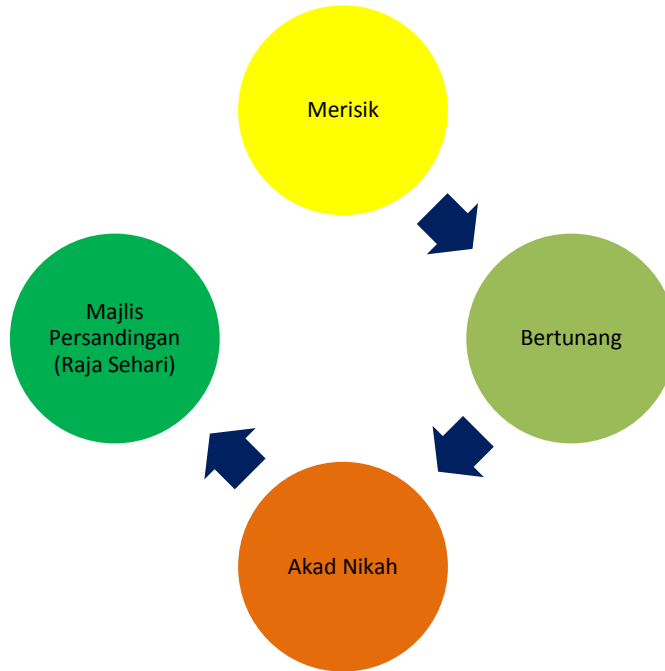
1.2 Latar Belakang Kajian

Melayu ialah komuniti yang tinggal di dalam semua negeri di Malaysia. Hampir kesemua kawasan di Malaysia didiami oleh kaum Melayu. Kaum Melayu mempunyai kerajaan mereka yang tersendiri. Antara kerajaan awal Melayu ialah Kesultanan Melayu Melaka dan Kedah Tua. Kerajaan-kerajaan ini telah wujud sejak sebelum kemerdekaan tanah Melayu dan Pembentukan Malaysia. Sebelum kemerdekaan muncul campurtangan kuasa asing di tanah Melayu seperti British dan Jepun. Manakala, di Sarawak pula ialah campurtangan keluarga James Brooke atau lebih dikenali sebagai Raja Putih.

Masyarakat Melayu begitu berpegang teguh dengan adat resam kerana ia dipercayai mempunyai kesan dalam kehidupan. Bagi masyarakat Melayu, adat resam perkahwinan begitu dititikberatkan. Sesuatu upacara dalam peringkat perkahwinan itu akan dijalankan dengan meriah dan penuh adat istiadat. Dalam adat perkahwinan masyarakat Melayu, terdapat beberapa peringkat penting.

Perkahwinan Melayu semakin hari semakin berkembang. Ada sesetengah masyarakat Melayu masih mengamalkan adat perkahwinan Melayu pada zaman dahulu dan ada juga yang tidak lagi mengamalkan adat perkahwinan Melayu yang pernah diamalkan pada zaman dahulu. Sebagai contohnya, pada zaman dahulu bakal pengantin perempuan dilarang keluar daripada rumah seminggu sebelum majlis perkahwinan tetapi pada zaman moden ini, bakal pengantin perempuan tidak mengamalkan adat tersebut kerana masa cuti yang diberi sebelum perkahwinan hanya dalam lebih kurang 3 hari.

1.2.1 Kronologi Adat Perkahwinan Melayu

Rajah 1 : Kronologi Adat Perkahwinan Melayu

Rajah ini merupakan kronologi adat perkahwinan Melayu pada zaman dahulu dan masih diterapkan sehingga kini. Walaupun ada sesetengah budaya sudah tidak diamalkan oleh sesetengah masyarakat Melayu namun budaya ini masih diamalkan dalam adat perkahwinan Melayu di Malaysia.

1.2.2 Sejarah

Lebih kurang 500 tahun dahulu Melaka telah menjadi pelabuhan yang terpenting di Asia Tenggara. Kerajaan Melaka telah menakluk seluruh Tanah Melayu. Empayar Melaka telah menyatukan Semenanjung Tanah Melayu. Agama Islam telah menjadi panduan bagi orang-orang di Melaka dan menjadi agama bagi orang-orang Melayu. Hampir semua penduduk-penduduk Semenanjung terdiri dari orang-orang Melayu. Selewat tahun 1800, 90 peratus daripada penduduk-penduduk Semenanjung Tanah Melayu adalah terdiri daripada orang Melayu. Walaubagaimanapun, pada masa itu telah pun berlaku imigrasi penduduk-penduduk dari negara-negara Asia Tenggara yang lain ke Tanah Melayu.

Imigrasi penduduk ini melibatkan kaum Cina dan India. Kaum ini telah menjadi penduduk tanah Melayu setelah kemerdekaan Tanah Melayu tercapai pada tarikh 31 Ogos 1957. Selain itu, berlaku penyebaran agama seperti agama Hindu, Buddha, Kristian dan Islam juga semasa pemerintahan Kesultanan Melayu Melaka. Hal ini sebenarnya telah mempengaruhi adat perkahwinan Melayu di Malaysia apabila pembentukan Malaysia berlaku. Proses asimilasi ini telah menyebabkan adat perkahwinan Melayu dipengaruhi.

Jelaslah bahawa adat perkahwinan masyarakat Melayu mengalami proses transformasi iaitu daripada skala dahulu dan sekarang. Keadaan ini telah menyebabkan adat perkahwinan Melayu semakin mendapat perhatian di Malaysia terutamanya dalam perkahwinan artis terkenal di Malaysia seperti Dato' Siti Nur Haliza.

1.2.3 Majlis- majlis

i. Adat Merisik

Adat ini digelar meninjau atau menengok. Adat ini merupakan tahap awal menjodohkan lelaki dan wanita yang melibatkan pertemuan antara wakil keluarga lelaki dengan orang tua pihak wanita. Pertemuan tersebut dianggap penting untuk menghormati keluarga pihak wanita. Sebagaimana ungkapan dalam adat Melayu kalau hendak meminang anaknya, pinanglah ibu bapanya terlebih dahulu. Ungkapan tersebut menjelaskan bahawa pandangan dan restu orang tua perlu diperoleh terlebih dahulu dalam membuat keputusan yang besar seperti perkawinan. Tujuan adat ini dilakukan adalah untuk memastikan bahawa gadis yang dihajati oleh seorang lelaki itu masih belum berpunya. Hal ini penting kerana dalam Islam seseorang itu dilarang meminang tunangan orang. Adat ini juga bertujuan untuk menyelidik latar belakang si gadis. Lazimnya adat ini akan dijalankan oleh saudara mara terdekat pihak lelaki seperti ibu atau bapa saudaranya. Merisik dilakukan dengan tertib dan sopan untuk menjaga dan memelihara nama baik kedua belah pihak.

Bagi pihak si wanita, terdapat beberapa kriteria yang perlu dipertimbangkan sebelum menerima lamaran pihak lelaki antaranya ialah lelaki tersebut perlulah mempunyai latar belakang agama Islam serta mempunyai pekerjaan yang baik. Apabila wakil pihak lelaki sampai di rumah si wanita, wakil keluarga lelaki akan berbincang mengenai keadaan kehidupan, pekerjaan, maupun isu-isu terkini sambil menikmati jamuan yang dihidangkan dan dihantarkan sendiri oleh si wanita yang ingin dipinangnya.

Pada saat ini, wanita akan menghadirkan jamuan dan pada masa itulah para wakil dari pihak lelaki berkesempatan untuk melihat wajah wanita tersebut. Setelah itu, topik pembicaraan mulai difokuskan untuk menyampaikan maksud kedatangan pihak lelaki, dan pantun untuk merisik mulai diperdengarkan oleh juru cakap mereka. Pada tahap ini, pihak lelaki menyatakan kehendak hati untuk “memetik bunga yang sedang menguntum” apabila wanita tersebut belum memiliki pasangan. Pantun merisik ini diawali oleh pihak keluarga lelaki yang kemudian akan dibalas oleh pihak keluarga wanita yang menanyakan maksud kedatangan keluarga lelaki.

ii. Adat Bertunang

Adat ini membawa pengertian bahawa anak dara tersebut sudah pun dimiliki dan kini dipanggil tunangan orang. Tanda yang dihantar oleh lelaki tersebut mengikut adat lazimnya adalah sebentuk cincin sahaja mengikut citarasa dan kemampuan ibu bapa lelaki tersebut.

Namun begitu, bagi masyarakat Melayu, selain cincin, beberapa barangan lain turut diberikan seperti sepasang kain dan selendang, kasot, kuih-muih, manisan, dan yang paling utama ialah tepak sirih. Semua hantaran akan dihias dengan cantik dan menarik serta akan dibalas oleh pihak perempuan sebagai tanda setuju menerima pinangan. Jumlah hantaran yang dihantar oleh pihak lelaki akan dibuat dalam angka ganjil dan dibalas lebih oleh pihak perempuan. Contohnya, jika pihak lelaki memberikan tujuh hantaran dulang, biasanya pihak perempuan akan membalas sembilan dulang. Hantaran dari pihak perempuan biasanya tepak sirih, sepersalinan baju melayu, kasot dan kuih-muih.

Adat kemuncak majlis pertunangan adalah adat sarung cincin di mana wakil pihak lelaki yang terdiri dari ibu atau saudara perempuannya akan menyarungkan cincin pertunangan atau cincin tanda ke jari manis gadis yang dilamar. Setelah itu rasmlah sudah pertunangan tersebut.

iii. Akad Nikah

Akad nikah merupakan satu acara penting dalam perkahwinan masyarakat Melayu. Ia bukan suatu adat tetapi lebih kepada ajaran agama Islam dan merupakan kemuncak kesahihan sesuatu perkahwinan. Upacara ini dijalankan selepas segala perjanjian yang dikenakan kepada pihak lelaki telah dilaksanakan seperti wang belanja, mas kahwin dan barangan lain sepertimana yang dipersetujui oleh kedua belah pihak.

Akad nikah boleh dilakukan di masjid, di pejabat kadi atau pun di rumah pengantin perempuan dan dijalankan oleh tok kadi atau imam. Di dalam upacara akad nikah, bapa pengantin perempuan perlu menjadi wali untuk menikahkan anaknya. Walau bagaimanapun, dia juga boleh mewakilkannya kepada tok kadi atau imam.

Kebiasaannya majlis akad nikah akan dijalankan di rumah pengantin perempuan sehari sebelum majlis perkahwinan diadakan. Pada hari tersebut, pengantin lelaki akan mengenakan baju melayu berwarna cerah dan majlis diadakan menyerupai majlis pertunangan.

Sementara menanti kedatangan rombongan pengantin lelaki, majlis berzanji atau pukulan kompang diadakan. Sebelum upacara dijalankan, wang belanja, mas kahwin dan lain-lain hantaran akan diperiksa oleh tuan kadi dan dua orang saksi bagi pihak perempuan. Seterusnya pengantin lelaki akan duduk di atas sebidang tikar di tengah-tengah majlis. Tok imam atau tok kadi akan menemui pengantin perempuan di dalam bilik untuk bertanya samada dia bersetuju atau tidak dengan pernikahan itu.